

TAYLOR Charles (1931)

Ja, zegt Taylor tegen de democratie, maar er zijn ook een aantal tekortkomingen. Daarom zijn centrale vraag: wie is de mens? Wat is zijn zelf? Moet de mens zich vooral autonoom denken die te midden van anderen en op afstand een zelf is tussen de vele zelden? De pretentie van een Übermensch? Of toch maar liever kiezen voor een sociaal verband? Meer verbondenheid? In zijn klassieker *Bronnen van het*

Zelf (1989) werkt Taylor dat in een 700-tal blz. uit! In twee bijeenkomsten werken we dit gegeven uit. Eerst bespreken we de plaats die Taylor vandaag bekleedt in de hedendaagse filosofie, dan concentreren we ons op het genoemd werk en bestuderen een aantal teksten hieruit. Ook andere werken, o.m. *De Malaise van de Moderniteit* (1991) komen aan bod. Een kennismaking met een van de belangrijkste filosofen van de 20e eeuw.

LEVEN:

[Charles Taylor \(filosoof\) - Wikipedia](#)

[Charles Taylor - Moderniteit in meervoud - De ... - 8Weekly](#)

- Geboren 05.11.1931, Montréal, nu: 85jr.
- Moeder Franstalig (~ identiteit), vader Engelstalig (~ werkelijkheid): belang van taal >
- Studeert geschiedenis, filosofie, politieke wetenschappen en economie
- Ondersteunt protest tegen H₂O-stofbom en Hongaarse Opstand – 25jr.
- 1961: prof. filo. en polit.wet. McGill-unief en unief Montréal
- Engageert zich in politiek (NDP): v.a. 1968 meer op de achtergrond
- Erg geboeid in continentale filo → *Hegel* 1975 ingebed in spanning van *ordinary language philosophy* en *linguistic turn* (analytische filo) en zodoende → *Sources* 1989
- 2007: **Templeton Prize** vs uitgave boek *A secular Age*.

https://www.google.be/?gws_rd=ssl#q=templeton+prize+for+progress+in+religion
<http://www.templetonprize.org/previouswinner.html#taylor>

Oeuvre: It currently includes 22 original books or essay collections, 8 co-authored books, over 500 articles, and more than 1700 secondary books and articles, including more than 50 books and journal issues dedicated all or in part to assessing Taylor's thought. Taylor's works have been translated into at least 23 languages.

- 1964 *The Explanation of Behavior*: uitwerking proefschrift over: filosofie over de analyse van ons handelen: wat te zeggen als we iets doen? Intentionaliteit? Vrijheid? ↔ bio./fys.
- 1975 *Hegel* 1^e o.m. historische genese van Hegels denken

1985	Human Agency and Language	taal = identiteit; ~ Herder: volksgeist
1989	Sources of the Self	2 ^e opus magnum (pittig); typisch verzoenend; vrgst: 1. Betekenis v e zelf te zijn via analytische filo en 2. Ontstaan moderne zelf ofte: hoe realiseren we onze authenticiteit via continentale filo (ideeëngeschiedenis)? (werd radioreeks!)
1992	Ethics of Authenticity	problemen moderniteit
1992	The Politics of <i>Recognition</i>	pleidooi dialoog <i>erkenning</i> culturele minderheden
1992	De <u>Malaise</u> van de Moderniteit	evaluatie van het goede leven (moraliteit!) v d moderne identiteit → op slag
	↓ onbehagen ↔ à l'aise	beroemd! Invloed Lyotard <i>La Condition Postmoderne</i> (1980) = lezing in Québec!!
1995	Philosophical Arguments	korte essays bv. To Follow a Rule ← Descartes
1995	Philosophical Papers	korte essays over taal én handelen (Witg. Fenolosa)
1999	A Catholic Modernity	moraal handhaven zonder transcendente bron?
2001	Varieties of Religion Today	n.a.v. <i>Varieties of Religious Experience</i> (1901) William James (1842-1910) beklemtoning individueel aspect vs. <i>Ik hou van God</i> ~ inh.loos!
2007	A Secular Age	meesterwerk over theorie secularisatie; 800 blz; ook verzoenende combinatie anal. en continent. filo (cfr. S of S)

Dilemmas and Connections
Human Agency and Language

Als DENKER v h MIDDEN:

- Veelzijdig denker / debater / bruggenbouwer casus: unief Leuven scheiding
- Verzoenende rol tussen separatisten en unionisten Québec

Als TAALFILOSOOF:

*De nieuwe expressieve theorie van de menselijke taal bij Herder is (...)
constitutief. Dat betekent dat het talige bewustzijn slechts begint te bestaan
wanneer het uitgedrukt wordt.* Taylor 1985

- Verband tussen taalfilo en kunstfilo ... expressie, articulatie is *constitutief*;
- Leunt ook op 'resonantie': meetrillen naar subtielere talen ... religie
- Taalanalyse en begripsverwarring: vb. *God heeft de wereld geschapen* ... ofte: what do we say when ...?
- Analyse handeling: hierin zit intentionaliteit, doelgerichtheid, vrijheid ↔ bio-brains
- Ervaring op grond van *common sense* en niet bv. Descartes' onbetwifelbaarheden: erg geïnspireerd door:
 - o Wittgensteins taalspel: W2: *meaning is use*: (anal.filo!)
 - 1. Gebruikerscontext, praktijk en dan 2. Theoretische reflectie } verzoenend

- Heideggers fenomenologie: (cont.filo!)
 - 1. mens betrokken/ervaren op wereld = ‘zuhanden’ en 2. theorie
 - Transcendentale referentiekaders (framework ~structuralistisch??) cq. absolute vooronderstellingen: aanname van andere mensen cq. externe wereld, maar ook morele overtuigingen; impliciet, voorbewust, a priori?
 - Combinatie denkstijl anal.filo (Amerika) én hermeneutische filo (continentale filo)
 -
- 2 typen rationaliteit cq. –wet. (o.m. Dilthey)

<i>Positieve wetenschappen</i>		<i>menswetenschappen</i>
natuur		geest
het HOE, WAT	← vrgst. wrklhd →	het WAAROM
mens O	← studieobject →	mens S
het is, neutraal		intentioneel wrkhd → handeling
bewijzen		beleving
...		zichzelf interpreterend
ondubbelzinnig		dubbelzinnig, ambigu
eenduidig		meerdere
‘voorspellend’	← bestaanshorizon →	gekleurd, duister, (-versmelting)
Erklären /verklaren	← methode →	Verstehen /begrijpen
causaliteit		verstaan/verhelderen
...		hermeneutische cirkel
...		evaluerend; rechtvaardigend
denotaties, direct aanduidend	← taal →	connotaties, verwijzend context
		performatief – taaldaad;

Maar wel onder druk van het positivisme:

- Hersenen ontluiken religie en dus evolutionair
- Vrije wil en zelfbewustzijn idem (Daniel Dennett) nat.wet. te verklaren
 - [Daniel Dennett - Wikipedia](#)
 - [| Daniel Dennett over bewustzijn - Kritisch Denken](#) TED-show
 - [Dennett on free will and determinism - YouTube](#)
 - [Daniel Dennett - What is Free Will? - YouTube](#)
- Casus: behaviorisme S → R
- Taylor verzet zich tegen dat soort reductionisme ↔ innerlijke leefwereld
-

Transcendentale referentiekaders:

- wordt historisch bepaald cq. zijn gebonden aan historisch tijdvak
 - aarde rond of niet
 - mensenrechten
 - omgangsvormen
- Én morele bronnen verschillen ~ constitutieve idealen
 - Respect vanuit humanisme of religie

- Slavernij
- Discriminatie: homosexualiteit, man-vrouw verhoudingen

als GODSDIENSTFILOSOF:

prst.: betekenis van religie voor de hedendaagse westerse samenlevingen?

- 1. Individuele religieuze ervaring is meest authentiek ↔ 2. instituties versluieren dat
- Is 1 wel mogelijk zonder 2? Er is toch taal vereist! Dus collectief en ‘a priori’
- Waarom behoefte religie, negatief: uit tekort aan zingeving, uit angst, uit zondebesef
- Bij Taylor nadruk op zingevingstekort; zie maar depressies! Ervaring zingevingkader als onbestaand. Er zijn geen morele oriëntaties.
- Kentheoretisch statuut van religieuze proposities: niet posit.wet. te bewijzen ↔ maar houdt ons passioneel wel bezig. Stel God bestaat niet → levert angst op en allerlei geloofsovertuigingen moreel ijdel??? Beter alternatief? = hoop
- Ofte: rationeler kun je beter geloven dan niet geloven m.a.w. keuze is rede! En is = wil
↔ Hoe dicht staan hoop (uit vrees??) en rationaliteit bij elkaar?
-
- Als verzoener: genuanceerde middenpositie en zo nieuwe synthese á la Hegel!
casus: debat 1. liberale denkers vs 2. Communitaristen
 1. Rechten individu onvervreemdbaar; eigen preferenties primeren en taak van de staat is dat te regelen
 2. Individu hoort tot communitas = zijn/haar taal
 3. middenpositie:

BRONNEN v h MODERNE INDIVIDU

1992 : De Malaise van de Moderniteit

- Nauwe band tussen moraliteit en individu → morele identiteit
- Mens heeft morele intuïties cq. reacties: is niet instinctief maar gevoeligheid voor het leed van anderen en vaak universeel: respect,
- Moraliteit rationeel uit te drukken = verdient zz = expliciteren en rechtvaardigen
- Aldus leidend tot morele keuzes én dus gepaard gaande met kwalitatief onderscheid gezien spanningsveld genot en altruïsme
- Sterke evaluaties bepalen onze handelingen: wil ik een kind? Neem ik de trein? ↔ impliciete routine ... het gaat om kwaliteit ~ morele referentiekaders
- En zo naar constitutieve idealen: op weg naar het goede, het waardevolle, het bewonderenswaardige aldus ‘levenswaarden’
-

Ik wil de sterke these verdedigen dat wij mensen het geenszins zonder kader kunnen stellen, en dat de horizonen waarbinnen we onze levens leiden en die onze levens betekenis geven, sterke kwalitatieve onderscheiden moeten bevatten. Bovendien is dit niet louter bedoeld als een toevallig waar psychologisch feit over mensen, dat op een dag misschien niet meer geldt voor een of ander afzonderlijk individu of een nieuw type mens, een soort superman van afstandelijke objectivering. Mijn claim is dat leven binnen zo 'n sterk

gekwalficeerde horizonten of kaders constitutief is voor het menselijk handelen, en dat buiten deze grenzen stappen gelijkgesteld moeten worden met buiten de grenzen stappen van wat we erkennen als geïntegreerde, onbeschadigde menselijke persoonlijkheid.

- Dus ook sprake van moreel pluralisme en inherent daaraan is onontkoombare dilemma's en/of conflictueuze aard van dergelijke idealen:

Het moderne individu verkeert altijd in een situatie van conflict tussen morele eisen, die het individu als onweerlegbaar voorkomen, maar tezelfdertijd als onverzoenbaar. Indien dit conflict niet aangevoeld wordt, wijst dit erop dat onze bekommernissen en horizonten te eng zijn, of dat we te snel tevreden zijn met pseudo-oplossingen. Eerder aristotelisch dan platoons ...

- Moreel ontologie: 1. Moraliteit 2. Handelen (heeft dus zinsstructuur!)
- Oorsprong waarden en idealen: 1. Uit brein en dus menselijke ficties
2. op de werkelijkheid cq. gedrag gebaseerd = realisme = *world guided* (B. Williams)
- C.T. kiest voor 2: in feitelijk gedrag zit ook een stuk evaluatie betrokken = oordeel en zal weer op haar beurt tot vervolghandelen overgaan = *action guided* (ibidem)
- Tegenstanders C.T. stellen *moreel fictionalisme!* Hume (custom and habit en verzwijg dat maar ☹ doen alsof) en Simon Blackburn ~ scepticism!
- C.T.: *Best account principe* = keuze voor de beste verklaring waarin opgenomen *Falsifieerbaar moreel realisme*: de verklaring aanhouden totdat ze ontkracht wordt ...

MULTICULTURALISME

ofte: debat over de samenleving ↔ individu

- 1992 *Ethics of Authenticity*: 3 problemen moderniteit ... malaise, desoriëntatie
 1. Verlies aan zingeving
 2. Vertroebeling doelstelling: individuele ↔ maatschappelijk
 3. T.g.v. dalende participatie aan politiek waardoor verlies aan vrijheid
- Negatieve en positieve vrijheid resp. liberale individu vs. vrijheid in gemeenschap ofte vrij zijn *van* vs. vrij zijn *voor* ...
- Meeste zekerheid biedt/lijkt extreem liberalisme: omhelst negatieve vrijheid ↔

Of om het probleem op een andere manier te stellen: het subject kan niet zelf de hoogste rechter zijn over de vraag naar zijn vrijheid. Hij kan niet de uiteindelijke rechter zijn over de vraag of zijn verlangens authentiek zijn, of zijn verlangens zijn doelen al dan niet frustreren.

maar wie dan wel? ... pos.vrijheid, dus extern ... gevaar totalitarisme

- Blijkbaar veronderstelt negatieve vrijheid ook kwalitatieve keuzen/onderscheidingen?

- Paradox liberalisme: vrij en dus democratie en maar coccoonen ☺ en aldus gevaar van versplintering: elkeen vraagt om erkenning en wat dan met het gemeenschappelijke???

... ik moet aan de natuurwet gehoorzamen. De natuurwet kan mij bepaalde voordelen verstrekken, zoals in dit geval de verzekering dat mijn leven gerespecteerd moet worden, maar fundamenteel val ik onder de wet. een subjectief recht daarentegen is iets dat de bezitter ervan aanzet tot actie en effectuering. ...

- Casus: alwetende leraar ((participeren, Bildung) vs. leren leren: student drager van autonoom studeren ~ recht cq. plicht?
- Procedureel liberalisme = pluraliteit en daarin liefst summum aan privé-vrijheid ↔ en wat met collectieve identiteit ?? want het procedurele geen voldoende voorwaarde voor substantiële democratie; gevaar relativering!
- zijn culturen incommensurabel, onvergelykbaar en dan maar overstappen op *passief* pluralisme? Probeer elkaar te begrijpen, te verstaan ... wishful thinking
- C.T. pleit voor **actief** pluralisme, d.w.z. reële interesse in de andere, erkenning eigen waarde (dus optimisme, zo niet gevaar te vervallen in extremen):

Twee politieke stromingen, beide gebaseerd op de notie van wederzijds respect, komen met elkaar in conflict. Voor de ene stroming vereist het principe van wederzijds respect dat we mensen behandelen op een manier die abstraheert van hun verschillen (difference blind). De fundamentele intuïtie dat mensen respect verdienen focust op wat hen allen verbindt. Volgens de andere stroming moeten we particulariteit erkennen en zelfs stimuleren. Het verwijt dat de eerste stroming aan de tweede richt is dat die laatste het principe van niet-discriminatie schendt. Het verwijt van de tweede stroming aan de eerste is dat de identiteit van mensen wordt geschonden door ze in een homogeen keurslijf te dwingen dat hun identiteit miskent. Dat zou al erg genoeg zijn als dat keurslijf zelf neutraal zou zijn – het culturele kader van niemand in het bijzonder. Maar de klacht gaat meestal nog verder. Het verwijt is dat het zogenaamde neutrale geheel van niet-discriminerende principes van de politiek van gelijke waardigheid in werkelijkheid de weerspiegeling vormt van een dominante cultuur. Uiteindelijk moeten dan alleen de minderheid of de onderdrukte culturen een andere vorm aannemen. Bijgevolg is de veronderstelde eerlijke, niet-discriminerende samenleving niet alleen onmenselijk wegens het onderdrukken van identiteiten, maar ook zelf discriminerend op een subtiele en bewuste manier.

procedureel liberalisme

- difference blind (alles =)
- identiteit w miskend
- pretenderen eerlijkheid/neutraliteit, maar onderdrukken/discrimineren subtiel

multiculturaliteit

↓ e.a. collectivisten

- particulariteit
- schenden pr. niet-discrim.

Het liberalisme is geen mogelijke ontmoetingsplaats voor alle culturen, maar vormt de politieke uitdrukking van één welbepaalde verzameling culturen, die vrij incompatibel is met andere verzamelingen. (...) Dit alles om te zeggen dat he liberalisme geen volledige neutraliteit kan en mag opeisen. Het liberalisme is zelf een strijdbare strekking.

- Liberalisme = schijnrealiteit v.u. X-dom ↔ Islam e.a.
- Ook extreem multiculturalisme gevaar van homogenisering en dus gevoel van afwijzing; elke cultuur verdient respect maar kan samengaan met afschuw en verwerping (cfr. twee boeken kunnen toch ook verschillen in quotering én waardevol)
- Oplossing in de hermeneutiek (Gadamer): horizonversmelting ... *oordeel deels bereikt door eigen normen te transformeren ...* voorzichtig optimisme!
De veronderstelling dat alle culturen waardevol zijn, vereist vooral de waarschuwing dat we ver verwijderd zijn van een ultieme horizon die de relatieve waarde van alle culturen vanzelfsprekend zou doen blijken. Dat betekent dat we moeten breken met de illusie die zowel vele 'multiculturalisten' als hun fervente tegenstanders in haar greep houdt.
- Neonietzscheaans discours: weg met die zgn. objectiviteit want *libido dominandi* ofte subjectief machtsstreven want het debat zit vol hypocrisie = schijngesprek v.u. slaafse houding naar hunkering naar herkenning ↔ subjectief machtsspel vlg. C.T. want mensen willen goed, geslaagd, waardevol leven.

Hoe dan ook stelt C.T.:

1. We zoeken naar een mondiale consensus naar -afdwingbare- universele gedragsnormen
 2. Die berusten op een algemeen aanvaard filosofisch kader
 3. En bekrachtigd worden door een juridisch apparaat
- dus: streef naar 1, ook al volgen 2 en 3 niet altijd ofte: laat praktijk op theorie prevaleren

... op weg naar *multiple modernities*

Def. *Subtraction stories*: neem alle bijgeloof en religie weg en de mensheid komt vanzelf tot één en dezelfde liberale, moderne cultuur ...

- 1.1. Stelling gaat uit van haar eigen culturele neutraliteit, terwijl ze in feite leunt op het spoor van religieuze hervormingen (scheiding kerk- staat én privé-publieke ruimte)
- 1.2. houding is aanmatigend en arrogant: superioriteit van westerse cultuur staat al vooraf vast

Want: - geen scherpe scheiding tussen religie en staat verhindert de toegang tot moderne technologie en wetenschap niet (mogelijk wel de toepassing?)
- casus India: Mill stelt pas algemeen stemrecht indien bevolking op voldoende niveau. Niet zo nodig gebleken in India maar/én vs. de macht van het getal: religieuze groepen 'gebruiken' democratische procedures waardoor meer scheiding onderling. Invoeren Westers gedachtegoed soms riskant.

